

Otázka: Renesanční filosofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Aaa.Ddd

- renesance = znovuzrození
- především umělecký styl
- 14. - 16. stol. - probíhaly složité duchovní a sociální proměny
- vzniká nový stav - zámožné měšťanstvo, které se emancipuje od aristokracie
- roste důležitost individuality jedince
- první náznaky nacionalismu v Itálii, první umělecká díla v rodící se italštině
  - př. díla „prvního humanisty“ Francesca Petrarce (14. století)
- ideálem všestranně vzdělaný člověk ve vědách i umění - tzv. „renesanční osobnost“
- důležitá je znalost latiny a řečtiny a vytříbené vyjadřování
- centrem zkoumání se opět stává člověk, který je někdy téměř staven rovně k Bohu
- projevy - humanismus, reformace, renesanční filozofie

- zhroucení středověké vertikální axiologické struktury - nejvýše Bůh - člověk - příroda
- Bůh „rozpuštěn“ v přírodě nebo je v člověku

Renesance

- proměny komunikace

Komunikace:

- s minulostí
- s vesmírem
- s přírodou živou i neživou
- s Bohem
- **centrem zájmu: člověk**
- rozvoj- střelný prach, knihtisk, vzdělání, představy o světě, životní styl ...

Nové oproti středověku lze vystihnout několika pojmy:

1) Naturalismus

- Vztah k přírodě a odmítání askeze
- Senzualismus a panteismus- zahrnuje je

2) Individualismus a antropocentrismus za svou víru

- Člověk je tématem umělců a filozofů

- Člověk je strůjcem dějin, zodpovědnost

3) Racionalismus

- racionalističtí filozofové považují lidský rozum za základní zdroj lidského poznání
- rozum obsahuje již před zkušeností vrozené pravdy, principy, ideje
- využívají dedukce

Renesanční humanismus

- Kritika středověkých hodnotových ideálů
- Spojen s učením a vzdělancem
- Studium původních textů antických autorů a rozvíjení jejich myšlenek
- **Florentská Akademie** - podle Platóna- návaznost
- kritika středověkých hodnotových ideálů
- studium původních textů antických autorů a rozvíjení jejich myšlenek
- **humánní** = „lidské“, nenáboženské vzdělání mělo směřovat k důstojným lidským hodnotám

- **Erasmus Rotterdamský (1465-1536)**

- řeholník, vysvěcen na kněze
- 1509 - pozván Jindřichem VIII. do Anglie
- 1516 - působil u Karla V. v Brabantu jako královský rada

- přítel Thomase Moora
- jeho myšlenky připravily půdu pro reformaci, ale sám vystoupil proti Lutherovi
- heslo *ad fontes* (= k pramenům“, heslo humanismu)
- byl proti strnulým dogmatickým metodám
- **dílo:**
  - „**Chvála bláznovství**“
    - satira na poměry ve společnosti
- jeho myšlenky připravily půdu pro reformaci, ale sám vystoupil proti Lutherovi
- heslo *ad fontes* („k pramenům“, heslo humanismu)
- proti strnulým dogmatickým metodám

- **Michel de Montaigne (1553-1592)**
- šlechtic, žil ve Francii během bratrovražedných náboženských válek - poznal tak zhoubnost fanatismu a dogmatismu
- spadá pod renesanční skepticismus
- **dílo:**
  - „**Eseje**“
    - *klaní se k tradici pyrrhonské skepse - každé poznání je třeba podrobovat trvalé kritické pochybnosti, lidský **rozum** není vševládny, ale je nedostatečný, **člověk je součástí přírody, nikoli jejím pánem***
    - *považován za zakladatele žánru eseje*
    - „**Cestovní deník**“
- centrem zájmu je člověk

- otázky: *Co je člověk? Co je náš život?*
- odpověď: *Bytí ke smrti*. Smrt je součástí naší existence
- „*savoir vivre*“ (umět žít)
- nevytvořil systém, ale působil na filozofy a umělce

Reformace

- snaha o vnitřní obrodu a reformu církve, což vedlo k reformaci a následnému konfesijnímu rozštěpení církve a krvavým náboženským válkám v Evropě
- **reformace = náprava víry**
  - **Jan Hus** (1371 - 1415)
- 1. reformátor
- Za vlastní „otce“ reformace jsou považováni **Martin Luther** a **Jan Kalvín** (15. - 16. století)
- německá reformace - **Martin Luther** (1485 - 1546)
- „... slovo Boží je třeba přijímat přímo srdcem, bez zprostředkující úlohy církve“
- přispění ke zdůraznění individuální víry, svědomí a odpovědnosti

Renesanční „přírodní“ filozofie

- nutná znalost matematiky pro zkoumání přírody a zákonů, ale také astronomie, fyziky, techniky,...
- renesanční přírodní věda není důsledně oddělena od věd ostatních jako je alchymie, magie, astrologie,...

- geocentrická teorie ustupuje heliocentrické teorii
  - nejvýznamnější průkopníci heliocentrismu:
    - Mikuláš Koperník
    - Johannes Kepler
    - Galileo Galilei
    - Giordano Bruno

  - **Mikuláš Kusánský** (1401 - 1464)
- německý filozof, diplomat, teolog, autor mnoha děl
- navazuje na tradice novoplatonismu a mystiky, hlavně Mistra Eckharta
- myšlenky principu ***jednoty lidské duše a Boha***
  - ***Bůh je nekonečno***
  - ***K pochopení Boha se lze jen přiblížit - tzv. „poučená nevědomost“***
- teologie a politika: vyzýval k toleranci v období náboženských sporů
- **dílo:**
  - ***„O učené nevědomosti“***
- Co je Bůh? Je možné ho pochopit?

Pojem nekonečnost

3 základní ontologická jsoucna:

1). Bůh je absolutní nekonečno

2). svět, universum je odvozené nekonečno

3). jednotlivé věci jsou konečné

- hypotéza o pohybu Země před vznikem heliocentrismu Mikuláše Koperníka
- přesunutí pozornosti od kvalitativního určení (proč co je a čím co je) k určení kvantitativnímu (v jaké míře co je)
- scholastický pojem „substance“ nahradil pojmem vztah, kontrakce
- univerzum a svět objevil jako objekt vědy, na který lze aplikovat matematiku

Hermetická filozofie

- duchovno, magičnost
- příroda - živý celek vyrostlý z božských kořenů (i člověk)
  - **Paracelsus** (1493 - 1541)
- německý lékař, filozof
- Jednota mikrokosmu (člověk) a makrokosmu (vesmír, universum)
  - **Giordano Bruno** (1548 - 1600)
- italský filozof
- touha po vědění - dominikánský klášter, později jej opustil
- přednášel na evropských univerzitách, vždy nucen odejít - neporozumění katolíků, protestantů, vědců i politiků
- 8 let věznění, upálen

- vychází z Kusánského
- univerzum (Jedno) - nezměrná nekonečnost s bezpočtem sluncí, hvězd a světů
- univerzum zároveň bohem
- probíhají v něm neustálé změny, ale ono samo se nemění
- „vesmír je plný života“
- životodárný božský princip nestojí vně přírody, je přímo v ní = **panteismus**

- lidské dějiny - nekonečné vývojové možnosti
- kritizuje hrabivost civilizovaných Evropanů vykořisťujících „primitivní“ kmeny
- ostře napadá náboženskou nesnášlivost: „*téhož Písma používají židé, křesťané i mohamedáni*“

Gnoseologie:

- poznání má stupně:
  - smyslové
  - rozumové
  - intelektuální
  - duchovní
- ovlivnil Spinozu, Leibnize, Goetha, Schellinga ...

Dílo:

- „**O nekonečnu, univerzu a světech** „
- „**O příčině, principu a jednom**“
- „**O monádách, počtu a tvaru**“

Bruno a jiní hermetičtí filozofové vytvořili universalistické pojetí vesmíru, Boha a člověka (vše je nějak ve všem)

- **Johannes Kepler** (1571 - 1630)

- formuloval zákony pohybu planet
- „*Ubi materia, ibi geometria*“= „*kde je látka, tam je i matematika*“

- **Galileo Galilei** (1564 - 1642)

- italský fyzik, astronom a filozof
- prokázal Koperníkův heliocentrismus
- jeho mechanika umožňuje složené objekty rozkládat na jednodušší
- kritériem pravdy je zkušenost a rozum
- vycházel z Demokrita

„Příroda je největší knihou, která je stále před našima očima otevřená. Nepochopí ji ti, co se nenaučí její řeč. Je napsaná jazykem matematickým a jejími písmeny jsou kruhy, jehlany apod. Přírodní jevy jsou měřitelné a přesně definovatelné. Proto přírodověda začne být považována za základ bezchybného poznání a zaujme vůdčí místo ve vědách.“

- **Bernardinus Telesius**(1508-1588)

- zakladatel italské filosofie přírody

- přírodu nutno vysvětlovat z ní samé na základě zkušenosti
- příroda má materiální základ a 2 činné síly: *teplo x chlad* (nahradil látku a formu)
- inspiroval G. Bruna

Sociální myšlení renesance

- středověké struktury mizí (rytíři, mniši ...)
- roste význam měšťanstva => zájem o sociální otázky
  - **Niccoló Machiavelli** (1469-1527)
- politický pragmatik a teoretik „reálpolitiky“, spisovatel, filosof, politik, diplomat, voják
- uvědomil si, že **lepší společenské poměry může zajistit ten, kdo dokáže získat moc**, a především si ji udržet -> dílo **Vladař** (jako politická učebnice, za účelem prospěchu celku-státu)
- původ - zchudlá šlechta
- sekretářem Signorie

Dílo:

- **„Vladař“** (1. dílo evropské politické literatury) pro Cesareho Borghiu
  - **„Dějiny Florencie“**
  - **„Rozpravy“**
  - **„Mandragora“**
  - **„O válečnickém umění“**
- studoval klasiky a koncepte jednotného italského státu, který může uskutečnit jen vladař

neštítící se žádných prostředků

- dějiny nejsou závislé na Bohu, ale na lidech, národu
- cílem = silný stát, panovník má být obratný
- „Špatné a dobré“ v politice neplatí, ale jen „prospěšné a škodlivé“
- nejlepší stát je ten, kde převažuje vliv středních vrstev
- úspěch státu je prvořadý, k dosažení politických cílů lze užít jakékoli prostředky, bez ohledu na morálku
- „Lidem je nutno buď lichotit, anebo je zničit. Neboť za malé bezpráví se budou moci mstít. Z hrobu se nemstí nikdo.“
- „Bojovat se dá dvěma způsoby: zákony nebo násilím. První způsob je vlastní lidem, druhý zvířatům, ale často první nestačí, musíme se uchýlit k druhému.“

- **Hugo Grotius**(1583-1645)

- vlastním jménem Huigh Groot
- narozen v Delftu
- zakladatel mezinárodního práva
- v dílech obhajoval svobodu nizozemského obchodu v zámoří
- právo stojí nad státem

Dílo:

- „**Svobodné moře**“ (Mare liberum)
- „**Tři knihy o právu válečném a mírovém**“ (De iuris belli ac pacis libri tres)

Utopické vize

- neboli utopická renesance – kritizuje, často pomocí satiry, tehdejší špatné poměry a představuje ideální, spravedlivé společenské uspořádání
- představy o ideální, harmonické společnosti
- kritika stávající společnosti, zhroucení feudálního systému trojího lidu, vznik vrstvy bohatých měšťanů a početné vrstvy chudiny

- **Thomas More** (1478-1535)

- latinsky **Thomas Morus**
- z měšťanské rodiny, otec soudce, působil jako lord kancléř
- studoval v Londýně a Oxfordu
- 1504 – členem Parlamentu
- 1518 – člen královské rady
- odpor k Lutherovi
- 1529 – lordem kancléřem
- měl sociální citění, statečně vystoupil proti politice ohrazování a královskému „aktu svrchovanosti“
  - 1535 – odsouzen za velezradu a popraven
- 1935 – katolickou církví kanonizován

Dílo:

- **„Utopie“**

- *nádech ironie, neboť v důsledku je značně děsivá s mnoha znaky totalitních států*

20. století

- *neustálý dohled nad jedincem, pod hrozbou otroctví nutnost pracovat, omezenost pohybu,...*
- **„O nejlepším stavu státu a o novém ostrově Utopii“ (1516)**
- **„Dějiny vlády Richarda III.“**

- základem společnosti jsou rodinné komuny, všichni povinně pracují 2 roky na venkově, pak ve městě se učí řemeslu a vzdělávají se

- majetek je společný
- peníze jsou odstraněny

- **Francis Bacon**(1551-1626)

- baron z Verulam, vikomt ze Saint Albanu
- syn strážce pečeti
- studoval v Cambridge a ve Francii
- věnoval se advokacii

- 1584 - v Parlamentu
- rychlá kariéra - 1618 lordem kancléřem
- 1621 - obviněn z úplatkářství
- 1624 - zcela omilostněn, ale stáhl se do ústraní

Dílo:

- **„Eseje“**
- **„O důstojnosti a pokroku věd“**

- „**Novum Organum**“ (1620)
- „**Nová Atlantida**“ (nedokončeno)

- navázal na Platona; mýtický ostrov, hospodářsky soběstačný, stát řízen nejlepšími vědci. Každých 12 let vysílání vědci do všech zemí – jazyky, vědy.
- předmětem zahraničního obchodu = „světlo pokroku“
- ostatní myšlení viz Empirismus

- **Tommaso Campanella** (1568-1639)

- syn ševce, od 1582 dominikánem, 1589 odešel z kláštera do Neapole
- obžalován z kacířství, inkvizice
- 1599 stál v čele republikánského spiknutí proti Habsburkům v Calabrii, zde zajat a uvězněn inkvizicí na 27 let
- 1626 propuštěn zásahem Urbana VIII.
- žil v Římě, od 1634 ve Florencii

Dílo:

- „**Sluneční stát**“ (1623)
  - *sepsal jej ve vězení, kde byl kvůli účasti v osvobozeneckém boji Itálie x španělské nadvládě*

- vycházel z toho, že každé individuum má dvě základní snahy:

1. **egoismus**
2. **sociabilita → vznik státu**

- cílem je vytvoření Slunečního státu – má zobrazovat království Boží na zemi, v něm má být jedno stádo a jeden pastýř = papež

- svrchovanost papeže nad císařem a světskou mocí obecně
- stát uspořádán podle Platona, místo filosofů kněží a teokracie
- zrušen rodinný majetek i život

- **Giovanni Battista Vico**(1668-1744)

- narodil se v Neapoli v rodině knihkupce
- studoval práva, živil se jako vychovatel
- důkladně znal karteziánství
- od 1697 učil na univerzitě v Neapoli rétoriku
- 1734 - královským historiografem

Dílo:

- ***„Základy nové vědy o společné přirozenosti národů „***
- ***„Obecné právo“***

- byl proti jednostrannosti historického výkladu
- tvůrce teorie historického koloběhu:
  - epocha = dětství; božská
  - epocha = mládí; heroická - vzniká stát, vládne aristokracie
  - epocha = zralosti; lidská - demokracie, svoboda, přirozená spravedlnost
- pak úpadek a nový koloběh na vyšším stupni
- dějiny = záležitostí pospolitosti, ne jedinců
- podle Benedetto Croceho byl zakladatelem estetiky - v poezii odlišil rozum od fantazie, vědu a filosofii od poezie